

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE
HÖSTEN 2013
LÄRARUTBILDNINGEN

Pedagogisk dokumentation

Hur uppfattas arbetssättet av förskolepersonal samt vilka kritiska och etiska aspekter finns det?

Författare

Emma Jensen

Caroline Kronvall Pedersen

Handledare

Britten Ekstrand

www.hkr.se

Förord

Vi vill tacka de intervjupersoner som har tagit sig tid att delta i vår studie. Det har betytt väldigt mycket för oss och utan er hade vår studie ej kunnat genomföras. Ett stort tack vill vi även ge vår handledare Britten Ekstrand. Du har varit en stöpelare för oss och funnits där vid de mötgångar vi stött på. Vi vill även tacka våra anhöriga för allt stöd de gett oss under utbildningens gång.

Ett stort tack!

Emma Jensen och Caroline Kronvall Pedersen

Pedagogisk dokumentation

- Hur uppfattas arbetssättet av förskolepersonal samt vilka kritiska och etiska aspekter finns det?

Abstract

I läroplanen för förskolan (Lpfö 98/10) lyfts vikten av att pedagoger kontinuerligt dokumenterar och utvärderar den pedagogiska verksamheten. Syftet med denna studie är att synliggöra förskolepersonals olika uppfattningar av pedagogisk dokumentation samt kritiska och etiska aspekter. Studien är utformad från en fenomenografisk ansats vilket innebär att individers uppfattningar är i fokus. Studien är baserad på sex pedagogers uppfattningar av arbetssättet. Resultatet tyder på att det finns olika sätt att se på vad pedagogisk dokumentation innebär och vad dess syfte är. Reflektion uppfattas vara en central del och är avgörande för om dokumentationen är pedagogisk eller ej. Resultatet visar även att tiden upplevs vara en kritisk aspekt i förskoleverksamheter. Pedagogisk dokumentation upplevs antingen vara tidskrävande eller underlättande i verksamheten. En etisk aspekt som lyfts fram är om personalen bör fråga barnen om de vill medverka i dokumentationen eller ej. Med denna studie vill vi ge en fördjupad kunskap om vad det finns för olika uppfattningar av pedagogisk dokumentation.

Nyckelord: Reggio Emilia, pedagogisk dokumentation, förskolan, kritiska aspekter, etiska aspekter

Engelsk titel: Pedagogical documentation- How it is perceived by preschoolstaff and which and critical and ethical aspects occurs?

Författare: Emma Jensen och Caroline Kronvall Pedersen

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
2. Litteraturgenomgång	8
2.1 Reggio Emilia-filosofin	8
2.2 Vad menas med pedagogisk dokumentation?	9
2.3 Grundsynens påverkan	10
2.4 Vad synliggör dokumentationen?	11
2.5 Tidsaspekten	13
2.6 Som hjälpmedel	13
2.7 Konsekvenser	14
2.8 Etiska aspekter	16
3. Metod	18
3.1 Fenomenografisk forskningsansats	18
3.2 Förstudie	18
3.3 Huvudstudie	19
3.3.1 Undersökningens upplägg	19
3.3.2 Val av undersökningsgrupp	20
3.3.3 Genomförande	20
3.4 Etiska övervägande	21
3.5 Metodkritik	22
4. Resultat	23
4.1 Uppfattningar av pedagogisk dokumentation	23
4.1.1 Innebörden av pedagogisk dokumentation	23
4.1.2 Reflektion	24
4.2 Varför pedagogisk dokumentation?	25
4.2.1 Till för föräldrarna	25
4.2.2 Till för barnen	25
4.2.3 Till för pedagogerna	26
4.2.4 Synliggör barnens utveckling	26

4.2.5 Synliggör barnens läroprocess	27
4.2.6 Stöd för minnet	27
4.3 Kritiska aspekter av pedagogisk dokumentation	28
4.3.1 Att hitta ett fokus	28
4.3.2 Det är en trend	28
4.3.3 Tidsaspekten	29
4.4 Etiska aspekter av pedagogisk dokumentation.....	30
4.4.1 Sekretess	30
4.4.2 Att fråga barnen	30
4.4.3 Barnens deltagande	31
5. Analys	32
5.1 Uppfattningar av pedagogisk dokumentation	32
5.2 Varför pedagogisk dokumentation	32
5.3 Kritiska aspekter av pedagogisk dokumentation	34
5.4 Etiska aspekter av pedagogisk dokumentation.....	36
6. Diskussion.....	38
Referenslista.....	40
Bilagor	43

1. Inledning

I läroplanen för förskolan (Lpfö 98/10) framgår det att arbetslaget ska genomföra dokumentation, uppföljning, utvärdering och analys. Arbetet ska omfatta hur läroplansmål integreras med varandra i det pedagogiska arbetet.

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. (Lpfö98/10, s. 14)

Kravet på att dokumentation ska genomföras har blivit allt högre de senaste åren. Det ställs därmed också högre krav på förskolepersonalen då arbetsuppgifterna blir fler. Vi ställer oss därmed frågan hur personal i förskolan uppfattar arbetet med pedagogisk dokumentation?

1.1 Bakgrund

Skolverket har ett regeringsuppdrag som att granska och stötta skolverksamheter i Sverige. Uppdraget innefattar bland annat att utforma läroplaner som sätter ramar och riktlinjer för hur verksamheten ska bedrivas och följas upp (Skolverket, 2012). I den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö 98/10) lyfts systematisk dokumentation fram och ska genomföras för att bland annat främja barns utveckling. År 2012 släppte Skolverket även ett dokument med ett förtydligande av läroplanens innehåll som handlar om vad dokumentation innebär (Skolverket, 2012). Pedagogisk dokumentation ses som ett alternativ för att synliggöra olika processer i verksamheten (Bjervås, 2011; Lenz Taguchi, 2000; Skolverket, 2012; Åsén & Vallberg Roth, 2012). Enligt Skolverket (2012) är det nödvändigt att dokumentationsarbetet blir integrerat i det dagliga arbetet för att få en helhetsbild av verksamheten. Syftet med pedagogisk dokumentation handlar dels om att observera och dokumentera samt reflektera för att följa den pedagogiska verksamheten, barnen och personalens arbete (a.a.). Detta menar även Wehner-Godée (2000) att arbetsverktyget ska bidra till. Dokumentationsarbetet bör ej läggas på som ett ytterligare krav utan måste ersätta något annat. Det kan innebära att en förändring av verksamhetens organisation måste ske (a.a.). Skolverket (2012) skriver också att pedagogisk dokumentation även innebär att synliggöra hur verksamheten bedrivs för att nå målen i läroplanen och vilka möjligheter det finns för att utveckla verksamheten.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att synliggöra förskolepersonals olika uppfattningar av pedagogisk dokumentation samt kritiska och etiska aspekter. Genom denna studie vill vi bidra till fördjupad kunskap om hur pedagogisk dokumentation uppfattas av verksamma förskollärare. Utgångspunkten för studien är följande frågeställningar:

- Hur uppfattar förskolepersonal arbetet med pedagogisk dokumentation?
- Vilka kritiska och etiska aspekter ger pedagogerna uttryck för?

2. Litteraturgenomgång

2.1 Reggio Emilia-filosofin

I norra Italien ligger staden Reggio Emilia och det är där Reggio Emilia-filosofin fick sin start (Grut, 2005). Pedagogisk dokumentation har sitt ursprung i Reggio Emilia-filosofin och mannen bakom filosofin var Loris Malaguzzi som såg på pedagogiken ur ett brett perspektiv (Dahlberg & Åsén, 2005).

Ett barn har hundra språk men berövas nittio. Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen. De tvingar oss att tänka utan kropp och handla utan huvud. Leken och arbetet verkligheten och fantasin, vetenskapen och fantasteriet, det inre och det yttre görs till varandras motsatser.
– Loris Malaguzzi (Dahlberg & Åsén, 2005 s.189)

Citatet ovan är ett av Malaguzzis mer kända som framhåller hur han menar att den ”vanliga” pedagogiken kan hämma barn från att använda hela sin kompetens. Dahlberg & Åsén (2005) skriver att grundtanken med Reggio Emilia-filosofin är att skapa en pedagogik där personal har ett synsätt om att barn kan handla och tänka självmant. Tanken med detta synsätt är att ge barnen möjlighet att tillsammans med andra samt på egen hand ta makt över det egna lärandet. Med detta menas dock inte att personalen ska ha en passiv roll utan de ska fungera som medforskare till barnen (a.a.).

Under en föreläsning säger Malaguzzi att synen på barn måste förändras (Grut, 2005). Han anser att vi i dagens samhälle måste sluta se det ”fattiga” barnet och se det ”rika” barnet istället. Med detta menar Malaguzzi att personal måste sluta se barnet som oförmöget för att istället se barnet som kompetent, nyfiket och starkt. Personalen måste fokusera på att se ett forskande barn framför sig då han menar att barn är i behov av att undersöka och utforska saker i sin omvärld (a.a.). Enligt Malaguzzi finns det olika sätt att se på barn och under en föreläsning presenterade han tre olika synsätt som han menade tillämpas i förskolor världen över (Dahlberg & Åsén, 2005). Det första barnet han nämner är ”det sovande fattiga barnet” som han liknar vid en tom container som ska fyllas med kunskap från den vuxne. Det andra barnet benämner han som ”det vakna men fattiga barnet”, detta är ett barn som inte har något ansvar för sitt eget lärande utan styrs av den vuxne. Det tredje och sista barnet nämner han som ”det rika barnet”, vilket enligt Malaguzzi använder sina hundra språk samt har tilltro till sin egen förmåga och kan skapa sin egen kunskap. Malaguzzi menar att det sistnämnda synsättet är det mest gynnsamma för barnen

men även väldigt krävande för personalen på förskolan. Detta eftersom personalen måste vara mer uppmärksam på barnen och skapa förutsättningar för deras utveckling. Den sistnämnda barnsynen är den som präglar Reggio Emilia-filosofin (a.a.).

Reggio Emilia-filosofin använder sig av ett utforskande arbetssätt där både barnet och pedagogen är medforskare (Dahlberg & Åsén, 2005). För att få medforskande pedagoger och barn använder de sig av projektarbeten. Med detta menas att personalen har barnen som utgångspunkt i sitt arbete och att de strävar efter att få en djupare kunskap om det område som projektet innefattar. Vidare innebär det i sin tur att personalen och barnen arbetar med samma projekt under en längre tid och använder pedagogisk dokumentation för att synliggöra barnens läroprocesser (a.a.).

Miljön spelar en viktig roll i Reggio Emilia-filosofin och benämns som “den tredje pedagogen” (Dahlberg & Åsén, 2005). För att skapa möjligheter till ett aktivt och utforskade lärande är det viktigt att miljön är inspirerande för barnen. Personalens uppgift är således att skapa en miljö som är utmanande för barnen så att de kan använda sin kreativa förmåga, vidareutveckla sina intressen och finna motivation. Personalen bör arbeta med att ständigt förändra miljön efter barngruppen och det projekt som arbetas med för tillfället (a.a.).

2.2 Vad menas med pedagogisk dokumentation?

Pedagogisk dokumentation är en benämning på ett arbetsverktyg och definieras utifrån innehåll och process, men även utifrån hur det insamlade materialet hanteras (Wehner-Godée, 2000). Begreppet pedagogisk dokumentation innefattar observation, dokumentation och reflekterande samtal i syfte för att förstå hur barn lär och tänker (a.a.).

Metoder och tekniker som kan används vid dokumentation är exempelvis papper och penna, videokamera, bandspelare samt kamera (Wehner-Godée, 2000). Syftet med de olika teknikerna är att fånga läroprocessen, inte resultatet (Lenz Taguchi, 1997, 2013; Wehner-Godée, 2000; Åsén & Vallberg Roth, 2012). Med detta menas att pedagogerna ej bör synliggöra vad barnen kan och inte kan, utan istället hur de lär (a.a.). Project Zero och Reggio Children (2006) skriver att det är under verksamheten som materialet samlas in och i slutet av verksamheten som den läses och tolkas. Observation är en del av dokumentationsprocessen, det är först när dokumentationen blir tolkad och reflekterad över som materialet kan ge betydelse i undervisningen och därmed bli

pedagogisk (Lenz Taguchi, 1997 jfr Project Zero och Reggio Children, 2006). Pedagogisk dokumentation handlar inte om att styra barnen mot ett resultat, utan syftet är att synliggöra läroprocessen (Lenz Taguchi, 1997, 2013; Project Zero och Reggio Children, 2006; Wehner-Godée, 2000). Därför definieras dokumentationen i Project Zero och Reggio Children (2006) som en “samling av dokument som demonstrerar ett faktumssanningar eller bekräftar en tes” (Project Zero och Reggio Children, 2006 s.78.) Detta kan tolkas som att dokumentation är lika med sanningar. Wehner-Godée (2000) poängterar emellertid att dokumentation inte speglar den sanna verkligheten. Dokumentationen är subjektiv eftersom observatören väljer perspektiv och fokus. Då observatören ofta har en avsikt och intention med dokumentationen påverkas därmed vad som synliggörs och inte synliggörs (a.a.).

2.3 Grundsynens påverkan

Den grundsyn som präglar en pedagog är en avgörande faktor för hur denna arbetar med pedagogisk dokumentation (Wehner-Godée, 2000). Författaren menar att det som skiljer den pedagogiska dokumentationen åt är den utgångspunkt och det förhållningssätt som pedagogen har. Med detta menas exempelvis att den kunskapssyn, pedagogisk filosofi, syn på kommunikation och förhållande mellan individ och grupp som en pedagog har påverkar hur denne arbetar med pedagogisk dokumentation (Stensmo, 1994). Lenz Taguchi (2013) menar att arbetet med pedagogisk dokumentation kan kännas otäckt för pedagoger i början då deras tankemönster blir ifrågasatta. I ett exempel berättar en förskollärare att hon ansåg att det var skrämmande att börja arbeta med pedagogisk dokumentation då hennes tankar blev ifrågasatta. Men hennes uppfattningar av arbetssättet vände snabbt och nu kan hon inte tänka sig att arbeta på ett annorlunda sätt (a.a.).

Kunskapssynen handlar om frågor om vilken kunskap som är giltig och värdefull, hur man får kunskap och vad vetande är (Stensmo, 1994). Detta påverkar i sin tur hur den pedagogiska dokumentationen tolkas och reflekteras över av pedagogen (Wehner-Godée, 2000). Genom att pedagogen gör vissa urval innebär detta att delar från dokumentationen kan falla bort men också tillkomma (a.a.). Även Bertolani & Andersson (1998) lyfter fram hur pedagogens förhållningssätt styrs och präglas av den människosyn en pedagog har. Det är med hjälp av den vuxna människans seende som barnet blir till och att det är med stöd och engagemang av den vuxna

som barnet kan utvecklas och växa. Människosynen och kunskapssynen överförs till det pedagogiska och didaktiska planet och därmed påverkar det pedagogens förhållningssätt och vilka förutsättningar och villkor som barnen ges (a.a.). I Project Zero och Reggio Children (2006) lyfts grundsynen i Reggio Emilia fram. Att barnet ses som kompetent, sökande efter mening samt kunskap och det är genom dokumentationen som lärprocessen och meningssökandet synliggörs (a.a.). Det är i reflektions- och tolkningsarbetet som pedagogens grundsyn påverkar hur den pedagogiska dokumentationen används (Lenz Taguchi, 1997; Wehner-Godée, 2000; Åsén & Vallberg Roth, 2012).

2.4 Vad synliggör dokumentationen?

Det är viktigt att den pedagogiska dokumentationen fokuserar på vad barnen gör och säger, inte vad barnen kan eller inte kan (Lenz Taguchi, 1997, 2000, 2013). Dokumentationen ska vara till hjälp för att synliggöra barnens lärande och inte fungera som ett bedömningsunderlag (Lenz Taguchi, 2000). Följande frågor menar författaren är bra att reflektera över vid arbete med pedagogisk dokumentation: Hur sker dokumentationen, det vill säga vilken metod används? Hur kommer dokumentationen att vidarearbetas? Vilka personer ska få tillgång till dokumentationen: pedagoger, barn och föräldrar? Hur kan olika tolkningar av dokumentationen påverka resultatet? I följande citat beskriver Lenz Taguchi hur hon menar att personers olika tolkningar av den pedagogiska dokumentationen kan spela roll för hur man ser på ett specifikt barn.

Solveig: Om vi tittar på det här idag. När Max... Han har [bara] gjort en vägg till idag. Han var duktig. Det som jag är bekymrad över är att andra inte skulle sett det, förstår du. Att man ser det negativt istället. Han är lat, han bara kladdar, han tar bort.

Hillevi: Fast han har ju en entusiasm. Det måste man ju se!

Solveig: Det är det jag menar. Jag är så rädd att det inte syns. Att folk inte vänder på det och ser det som är bra. Han limmar, han tar bort det han inte vill ha.../ att entusiasmen finns. Att han väljer. Vill man då se det negativt så kan man göra det på hans [observation], och det gör mig lite rädd. /.../ Man ser inte sånt här. Utan man ser bara resultatet som kommer upp på väggen. Vad farao håller han på med? Det är sånt jag är så bekymrad över. (Lenz Taguchi, 2000 s. 204)

Lenz Taguchi (2000) visar här att det är av stor vikt att tänka på hur man använder dokumentationen. Om pojkens bild sätts upp på en vägg bredvid de andra barnens bilder kan det tolkas som att han inte gjort särskilt mycket. Detta leder då till en feltolkning av pojkens arbete då han enligt pedagogen visat stort engagemang under aktiviteten. Av denna anledning menar

författaren att det är viktigt att de observationer som görs sammanställs till en pedagogisk dokumentation där alla barn visas ur ett etiskt verkligt perspektiv som ej kan misstolkas (a.a.).

Pedagogens egen tanke över hur dokumentationen ska se ut kan bidra till att dokumentationen skildrar verkligheten (Svenning, 2011). Då pedagoger ofta har en uppfattning över hur mycket dokumentation som behövs i verksamheten kan detta bidra till att barnens inflytande över dokumentationen begränsas, eftersom deras åsikter inte tas på allvar. Det uppfattas vara en utmaning för pedagoger att ta tillvara på barnens tankar och berättelser vid dokumentationsarbete. Av denna anledning bör pedagogerna som arbetar med pedagogisk dokumentation ställa sig frågan om det är mer kvalité i en stor mängd dokumentation eller i en dokumentation där barnens tankar och åsikter är med (a.a.).

Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation blir verksamheten mer synlig för personer som besöker förskolan och via detta kan pedagogerna stärka sin professionalitet (Bjervås, 2011; Lenz Taguchi 1997, 2000; Åsén & Vallberg Roth 2012). Detta sker då pedagogerna kritiskt granskar och reflekterar över det insamlade dokumentationsmaterialet för att synliggöra barnens samt sina egna läroprocesser (Bjervås, 2011 jfr Lenz Taguchi 1997, 2000). Att reflektera över lärandet är nytt för många pedagoger då de inte arbetat med reflektionsarbete tidigare (Lenz Taguchi, 2000). Tidigare arbetade pedagoger med barnobservationer där fokus var att bedöma barnet. Det är alltså först nu som pedagoger börjat reflektera och kritiskt granska sig själva samt verksamheten (a.a.).

Ett annat syfte med den pedagogiska dokumentationen kan vara att bidra till en utveckling hos pedagogerna (Bjervås, 2011; Lenz Taguchi 2000; Åsén & Vallberg Roth 2012). Genom dokumentationsarbetet kan pedagogerna värdera och granska verksamheten för att se dess svagheter och styrkor (Åsén & Vallberg Roth 2012). Då pedagogerna reflekterar över dessa synpunkter och arbetar för att åtgärda verksamhetens svagheter bidrar detta till att pedagogerna vidgar sin professionalitet. Den pedagogiska dokumentationen kan även vara en hjälp för de föräldrar som ska placera sitt barn på förskolan men även för de föräldrar vars barn redan går på förskolan (a.a.). Eftersom dokumentationen kan bidra till att vårdnadshavare får större kunskap och insyn i verksamheten (Svenning, 2011 jfr Åsén & Vallberg Roth 2012).

2.5 Tidsaspekten

Vid arbete med pedagogisk dokumentation är det ofta tiden som kan tolkas som ett problem bland pedagoger (Lenz Taguchi, 2000 jfr Wehner-Godée, 2000). Detta kan i sin tur hindra många pedagoger från att arbeta med pedagogisk dokumentation (Wehner-Godée, 2000). Under en intervju förklarar en pedagog att hon känner stress över att försöka hitta tid i vardagen till att reflektera över den insamlade dokumentationen (Lenz Taguchi, 2000). Pedagogen menar även att när tiden väl finns och hon börjar med sitt reflektionsarbete händer det att hon blir avbruten och detta bidrar till ännu mer stress för hennes del. För att kunna arbeta med pedagogisk dokumentation är det viktigt att pedagoger får tid till att förbereda och planera aktiviteter, reflektera samt arbeta med dokumentationen (a.a.). Detta arbetssätt kan framkalla stress hos pedagoger då det är en arbetsform som ställer högre krav på både pedagoger och verksamheten än vad som tidigare gjorts (Buldu, 2010; Lenz Taguchi, 2000; Wehner-Godée, 2000). Av denna anledning är det viktigt att förskolans ledning stöttar pedagogerna och ger dem mer utrymme i verksamheten till att arbeta med den pedagogiska dokumentationen (Lenz Taguchi, 2000 jfr Wehner-Godée, 2000).

2.6 Som hjälpmedel

Buldu (2010) framhåller att pedagogisk dokumentation behövs för att utveckla undervisningen. Det ger pedagogerna en grund för planering och är ett verktyg för att utveckla barns lärande utifrån den nivå de är på. Vidare kan pedagogisk dokumentation bidra till att skapa gemenskap mellan barnen där de lär av varandra samt bidra till ökad självkänedom, delaktighet, motivation och intresse för lärande (a.a.). Dokumentationen bidrar även till att barnen får tillfälle att ta makten över deras individuella lärande (Lenz Taguchi, 1997). Den pedagogiska dokumentationen kan fungera som ett stöd för barn i förskolan (Bjervås, 2011 jfr Lenz Taguchi, 1997, 2013). När exempelvis ett barn som varit sjuk en längre tid ser på fotografier från tidigare aktiviteter kan bilderna hjälpa barnet att minnas vad hon/han gjort (Bjervås, 2011). Men hjälp av dokumentationen kan de andra barnen i barngruppen hjälpa till att återberätta vad de gjort för aktiviteter på förskolan under tiden barnet varit borta. Detta bidrar i sin tur till att barnet som varit borta blir delaktigt i de aktiviteter som resterande barngrupp gjort. Genom att låta barnen ta

del av varandras dokumentationer kan det väckas en nyfikenhet i barngruppen. I en studie förklarar en pedagog hur hon menar att man kan skapa nyfikenhet hos barnen genom att låta de ta del av varandras dokumentationer. Pedagogerna berättar hur hon visade bilder från när en flicka gjorde en krokodil av lera för de andra barnen. Genom att visa dessa bilder för barngruppen och återberätta vad som hände menar pedagogerna att det blev som en berättelse där barnen fick huvudrollerna. Den pedagogiska dokumentationen kan alltså användas för att återberätta barnens vardag som en sorts saga (a.a.).

Bjervås (2011) avhandling är grundad på en studie där olika pedagoger medverkat. En pedagog menar att vid arbete med barn som inte behärskar språket kan den pedagogiska dokumentationen vara till hjälp. Dessa barn kan med hjälp av exempelvis fotografier peka på vad det är de menar och då kan pedagogerna hjälpa barnen att sätta ord på handlingen. På detta vis skapas en kommunikation som annars möjligtvis inte hade skett utan dokumentationen (a.a.). Åsén & Vallberg Roth (2012) menar att dokumentationen kan vara ett hjälpmedel för att barnen själva ska få chans att reflektera över deras eget lärande. En annan aspekt är att barnen ser sig själva och andra i dokumentationen, vilket skulle kunna påverka barnens beteende och tankar i hur de förväntas uppträda för att vara "goda barn" i förskolläraernas och i andra åskådares ögon (Lindgren & Sparrmann, 2003).

Pedagogisk dokumentation kan även bidra till att pedagogerna reflekterar över sitt arbete med barnen och därmed kan ändra sitt handlingssätt efter sina erfarenheter (Wehner-Godée, 2000 jfr Lenz Taguchi, 1997). Detta kan bidra till att pedagogerna blir alltmer medvetna om barnens lust och nyfikenhet, deras uttrycksätt och tankar och hur man som pedagog bäst möter barnen (a.a.). Lenz Taguchi (1997) skriver att utan reflektion och diskussion sker ingen utveckling, varken hos barnen eller hos pedagogerna. Att endast sätta upp dokumentationen på väggarna räcker inte utan den måste vidareutvecklas för att få en mening. Pedagogisk dokumentation ska bidra till att göra det osynliga lärandet synligt och detta sker genom reflektion och bearbetning (a.a.).

2.7 Konsekvenser

Det finns olika åsikter om huruvida kameran medför att pedagogerna ägnar mer eller mindre fokus åt barngruppen bland pedagogerna i Bjervås (2011) avhandling. En pedagog menar att hennes fokus flyttas från barnen till kameran när hon dokumenterar barnen. Genom att ständigt

leta efter nya vinklar att fotografera i kan det skapas en oro hos barnen. Detta kan i sin tur bidra till ett störande moment. Det framgår dock att det finns olika uppfattningar om huruvida kameran bidrar till att fokus tas från barngruppen eller ej. En uppfattning är att kameran inte alls tar fokus från barnen utan istället ger pedagogen en chans till att vara med i aktiviteten. En annan uppfattning är att barnen lättare kopplar bort kameran under planerande aktiviteter än under fria aktiviteter. Pedagogen menar att detta främst sker när hon arbetar med de yngre barnen på förskolan då de äldre barnen har fått en viss vana av att pedagogerna ständigt fotograferar dem. Detta kan tolkas som om pedagogen menar att barnen utvecklar en vana av att bli dokumenterade och då inte lägger fokus på pedagogen utan istället kvarhåller fokus på aktiviteten. En pedagog hävdar att hon anser att det är viktigt att inte fotografera barnen konstant, utan också låta dem vara för sig själva vid olika tillfällen under dagen (a.a.).

Genom att videofilma och göra skriftliga observationer av barnen anser en pedagog att detta tar större fokus från barngruppen än om hon använder fotokameran som dokumentationsmetod (Bjervås, 2011). Pedagogen menar att det är svårt att föra ett samtal med barnen samtidigt som hon ska skriva ner vad de säger. Vid användandet av videokameran blir pedagogen inte delaktig i barnens aktivitet, då hon endast står bredvid och filmar. Pedagogernas eniga uppfattning tolkas vara att det fokus som riktas mot barnen varierar beroende på om pedagogerna dokumenterar eller ej (a.a.).

Det framkommer att pedagogerna i Bjervås (2011) avhandling menar att det är bättre att vara minst två pedagoger under tiden som de dokumenterar barnen. Då en pedagog kan ägna sig helt åt barngruppen och den andra åt dokumentationen. Dock menar pedagogerna att detta sällan sker då det oftast endast är en pedagog tilldelad per barngrupp. En pedagog hävdar att dokumentationen blir bättre om det är minst två pedagoger per barngrupp då det framkommer fler synsätt på detta vis. Det bidrar enligt pedagogen till att dokumentationsprocessen blir bättre då båda pedagogerna varit med under aktiviteten och synliggjort olika saker som de sedan kan reflektera över (a.a.).

Ytterligare en konsekvens är att det finns en risk för att endast kopiering sker när nya arbetssätt blir uppmärksammade i skolverksamheter (Wehner-Godée, 2000). Det finns en risk för att de förskolor som väljer det uppmärksammade arbetssättet inte förstår innebörden av det. Ett exempel är att många förskolor anser att de arbetar med pedagogisk dokumentation när de endast sätter upp barnens bilder och fotografier på väggar. Alltså att pedagoger gör det som syns men

missar de delar som är osynliga utåt. Därför är det viktigt att pedagoger får en fördjupad kunskap om arbetssättet innan arbetet med pedagogisk dokumentation påbörjas (a.a.)

2.8 Etiska aspekter

Pedagogisk dokumentation presenteras ofta som ett verktyg för att synliggöra behov hos det enskilda barnet (Lindgren, 2012). Sveriges skolverksamhet ses ofta som en förebild i övriga Europa, dock kan Sverige bli bättre på att ta hänsyn till etiska aspekter när det gäller pedagogisk dokumentation (Lindgren, 2012). Svenning (2011) ställer sig frågan om all slags dokumentation är bra för barnen. Lindgren och Sparrmann (2003) problematiserar användandet av pedagogisk dokumentation i förskolan och menar att det bör införas ett etiskt tänkande i dokumentationsprojekt. De frågar sig om alla barn vill delta i dokumentationen. Och i så fall borde inte samma etiska regler gälla vid arbete med pedagogisk dokumentation som i forskning om barn? Där barnen informeras, ger samtycke och erbjuds vara anonyma. Författarna lyfter fram att pedagogisk dokumentation har normaliserats och är för många ett förgivettagande arbetssätt i förskolan, vilket kan bidra till att arbetslaget ej tar ställning till etiska och moraliska frågor (a.a.). Wehner-Godée (2000) lyfter också fram att observatören i förskolan bör ha med sig ett etiskt ställningstagande: är det rätt att fotografera var, hur och när som helst?

Svenning (2011) undrar om barnen i förskolan har ett val i frågan om att bli dokumenterade eller inte. Författaren berättar att när hon samtalar med förskollärare om etiskt tänkande i förskolan får hon ofta höra att det inte är något pedagogen reflekterat över, men att denne ska tänka på det i framtiden. Är det så att det beror på barnets ålder om pedagogen frågar om barnet vill medverka eller ej? Om så är fallet bör frågan ställas om när barnet är tillräckligt gammalt för att själv bestämma om dennes teckning eller fotografi ska sättas upp. I ett exempel berättas det om en pojke som är med på ett fotografi som är uppsatt i förskolans hall. Pojken är naken på bilden som hade satts upp utan att någon frågat barnet om det var okej för honom. En dag får förskolechefen syn på bilden och frågar en pedagog om det är okej för pojken att bilden sitter uppe. Pedagogen hade inte reflekterat över detta och när hon frågade pojken visade det sig att han upplevde att det var otäckt att alla kunde se honom naken på bilden. Detta exempel visar tydligt på vikten av att pedagoger frågar barnen innan deras dokumentation sätts upp. Om barnen upplever att de inte har inflytande över den dokumentation som sätts upp bidrar detta till att de

vänjer sig vid att leva med att de inte har någon talan. Av denna anledning är det viktigt att barnen vet att deras åsikter tas på allvar. Är barnen inte vana vid att deras tankar och berättelser har en betydelse finns risken att när barnen väl blir tillfrågade svarar barnen det de tror att pedagogen vill höra (a.a.).

Lindgren (2012) har analyserat nio förskolors bloggar och presenterar i en artikel att det gemensamma syftet var att synliggöra och dela med sig av verksamheten för andra som kan finna det intressant, exempelvis föräldrar. I samband med analysen föreslogs bloggarna att läsa boken *Vad berättas om mig?* av Svenning, 2011. Bloggarna fick därmed nya tankar om etiska aspekter i dokumentationsarbetet. De aspekter som lyfts fram är; vem frågar barnen om de vill vara en del av dokumentationen? Är dokumentationen för barnen eller för pedagogen? Vems behov tillgodoses, barnens rätt till det privata eller pedagogens nyfikenhet att veta allt? Dessa frågor lyfter även Åberg och Lenz Taguchi (2005) fram. Bloggarna i Lindgrens (2012) analys ifrågasatte barnens medverkande i själva dokumentationen. De frågade sig om de bör låta barnen dokumentera själva med exempelvis kameror och därmed göra barnen mer involverade. Det lyfts fram att bloggarna reflekterade över den pedagogiska dokumentationen som uppdelad som "vi" och "dem". Genom att låta barnen medverka menar bloggarna att dokumentationen kunde blir till något gemensamt i verksamheten (a.a.).

Läroplanen för förskolan (Lpfö, 98/10) poängterar att vuxnas förhållningssätt påverkar vilken förståelse och vilket förhållningssätt barnen utvecklar. Genom att inte ta ställning till etiska aspekter vid pedagogisk dokumentation kan resultatet bli att pedagogerna förmedlar makt över barnen (Lindgren och Sparrmann, 2003). Lindgren och Sparrmann (2003) skriver att "barn gör som pedagogerna gör, inte som de säger" och av denna anledning är det viktigt att pedagogerna alltid tänker på de etiska aspekterna vid arbete med barnen (a.a.).

I Lenz Taguchis (2000) studie berättar tre pedagoger att det kan bli ett problem om de inte gör etiska övervägande innan barnens dokumentationer sätts upp på väggarna. Pedagogerna menar att de inte har någon uppfattning om vilka barn som synliggörs mest i dokumentationerna på deras förskola och att detta kan vara ett problem. En pedagog menar att de barn som tar mest plats i barngruppen antagligen är de barn som oftast syns på dokumentationerna om man inte är uppmärksam på detta problem (a.a.).

3. Metod

3.1 Fenomenografisk forskningsansats

Studien är baserad på en fenomenografisk forskningsansats då syftet var att undersöka olika uppfattningar av pedagogisk dokumentation. Fenomenografi används i pedagogiska forskningsområden och handlar om att beskriva människors uppfattningar, hur något är och uppfattas (Larsson, 1986 jfr Uljens, 1989). Den grundläggande tanken inom fenomenografi är att alla människor tolkar världen olika beroende på vilka upplevelser som finns sedan tidigare. Dessa upplevelser bidrar till vilken uppfattning en människa har om ett visst fenomen och det är alltså dessa uppfattningar som är centrala vid arbete med fenomenografi. Begreppet uppfattning handlar inte om vilken åsikt en människa har, då åsikter bygger på att man tar ställning till olika alternativ, utan författarna definierar uppfattningar som individens upplevelse och beskrivning sin verklighet. Inom fenomenografi är det alltså människors uppfattningar av ett specifikt fenomen som analyseras (a.a.).

En kvalitativ metod kan genomföras utifrån två olika perspektiv, dessa är första ordningens perspektiv och andra ordningens perspektiv (Larsson, 1986 jfr Uljens, 1989). I första ordningens perspektiv är det forskarens egna uppfattningar och ren fakta som är centralt. I andra ordningens perspektiv är det centrala vad andra människor har för uppfattningar om ett visst fenomen och inom fenomenografi är det detta perspektiv forskaren följer. När forskaren följer andra ordningens perspektiv finns det inga svar som är rätt/sant eller fel/falskt utan det är individens uppfattningar av fenomenet i frågan som är intressanta (a.a.).

Inom fenomenografi använder forskaren olika beskrivningskategorier i sin analys för att tydligt visa vilka olika uppfattningar det finns av ett visst fenomen inom en specifik grupp av människor (Larsson, 1986 jfr Uljens, 1989). De likheter och skillnader som finns i uppfattningarna skildrar forskaren under en bearbetning av intervjuerna och skapar därefter olika beskrivningskategorier (a.a.).

3.2 Förstudie

Vi valde att göra en förstudie i samband huvudstudien. Syfte var att få mer kunskap om hur Reggio Emilia-inspirerade förskolor arbetar med pedagogisk dokumentation. Förstudien bidrog

till att vi fick kunskaper om vad det kan innebära att arbeta med pedagogisk dokumentation som i sin tur bidragit till studiens frågeställningar.

Tre olika Reggio Emilia-inspirerade förskolor valdes medvetet. Ett urval som skett medvetet av ett visst syfte kallar Descombe (2009) för ett "subjektivt urval", med det menas att undersökningsgruppen handplockas. Forskaren gör ett subjektivt urval för att uppfattningen finns att en viss grupp människor kan ge värdefull information (a.a.).

Via Google.se söktes Reggio Emilia-inspirerande förskolor i olika kommuner. Genom förskolors hemsidor framgick om de var Reggio Emilia-inspirerande eller inte. Via telefon tog vi sedan kontakt med fjorton förskolor som utgett sig för att vara Reggio Emilia-inspirerade. Förskolorna informerades om vilka vi var och att vi ringde för att fråga om de ville medverka i vårt examensarbete. Vidare informerades förskolorna om att arbetet skulle komma att handla om personals upplevelser av deras arbetssätt. Förskolorna blev även informerade om att vi ville göra en inspelning av intervjun där medverkande utlovades anonymitet. Fyra av fjorton förskolor tackade ja till att medverka i en intervju. Resterande tio förskolor kunde av olika skäl inte medverka. På grund av sjukdom ställdes dock en intervju in i efterhand, vilket resulterade i att förstudiestudien är baserad på tre intervjuer.

3.3 Huvudstudie

3.3.1 Undersökningens upplägg

Vi har valt att genomföra en kvalitativ undersökning med fenomenografi som forskningsansats. Med kvalitativ undersökningsmetod menas att forskaren vill beskriva hur någonting är, samt att gestalta något med ord tillskillnad mot kvantitativ metod där siffror och mängd är centralt (Widerberg, 2002). I en kvalitativ analys i en empirisk forskningsstudie är fenomenografi en undersökningsmetod (Larsson, 1986). En kvalitativ studie kan användas för att identifiera och ge en fördjupad kunskap inom ett område (Lindblad, 1998). Den kvalitativa undersökningen är inte till för att generalisera utifrån de resultat som framgår utan utifrån genomtänkta tolkningar ge ny kunskap, insikter och ökad förståelse (a.a.). Genom intervju som metod vill vi undersöka vilka uppfattningar det finns av pedagogisk dokumentation hos förskolepersonal.

3.3.2 Val av undersökningsgrupp

Urvalsgruppen består av slumpmässigt valda förskolor. Syftet med denna urvalsgrupp var att få en bild av hur personal på förskolor utan en specifik pedagogisk inriktning upplever pedagogisk dokumentation.

Vid val av undersökningsgrupp användes Google.se där förskolor i en kommun sökte fram. Via telefonsamtal kontaktades 16 olika förskolor och tillfrågades om de kunde tänka sig medverka i vårt examensarbete. Förskolorna informerades om att intervjun skulle handla om vilka olika uppfattningar personal i förskolan har av pedagogisk dokumentation. Vidare blev de informerade om att vi ville göra en ljudinspelning av intervjun där medverkande utlovades anonymitet. Sex pedagoger tackade ja till att medverka i studien.

3.3.3 Genomförande

Samtliga intervjuer har spelats in med bandspelaren, detta för att inte gå miste om information. Dock kan bandspelaren innebära att intervjupersonen hämmas (Kylén, 2004). Av denna anledning är det viktigt att skapa ett gott samtalsklimat innan intervjun startar (Lantz, 2007).

Det finns olika former av intervjuer så som strukturerad och ostrukturerad (Descombe, 2009). En strukturerad intervju innebär att den som intervjuar tar kontroll över frågorna och kan lika en enkätundersökning med begränsade svarsalternativ. En ostrukturerad intervju är utformad för att intervjupersonens tankar och meningar ska lyftas fram och den som intervjuar ska ta mindre plats (a.a.). Intervjun för studien är utformad som ostrukturerad då fokuset är på intervjupersonens berättelse.

Vi valde att utgå ifrån den så kallade trattmodellen vid intervjuerna. Modellen utgår från sex olika steg som är öppning, fri berättelse, precisering, kontroll, information och avslutning (Kylén, 2004). I öppningen samtalade vi om syftet med intervjun samt en kort presentation av oss och intervjupersonen. Öppningen är viktig för att skapa ett gott samtalsklimat (Lantz, 2007). Under den fria berättelsen inledde vi med en öppen fråga där intervjupersonen fick utrymme att lyfta fram sina tankar och upplevelser av pedagogisk dokumentation. Under intervjun har den fria berättelsen tagit plats under samtliga intervjufrågor som utformats till öppna och ostyrande. Syftet med att låta intervjupersonen berätta fritt var att fånga deras upplevelser av fenomenet ifråga. Det har inneburit att varje intervju blivit unik och olika följdfrågor har ställts under varje

intervju. Vidare har precisering och kontroll inneburit att svaren konkretiserats där frågetecken klargjorts. Under informationssteget har en sammanfattning genomförts och intervjupersonen har fått ställa övriga frågor. Som avslutning tackade vi för hjälpen och fick en rundtur på förskolan.

Intervjuerna bearbetades genom transkribering. Med detta menas att inspelningen skrivs ned ordagrant där även skratt och pauser skrivs med, detta för att få en så korrekt bild av intervjun som möjligt (Lantz, 2007). Vid en fenomenografisk forskningsansats är det viktigt att intervjuerna transkriberas för att forskaren ska kunna göra en analys och inte gå miste om vad som berättas i intervjun (Uljen, 1989).

3.4 Etiska övervägande

Informationskravet innebär att forskaren ger undersökningsdeltagarna information och upplysningar om projektet (Vetenskapsrådet, 2002). Intervjupersonerna har blivit informerade om syftet till intervjun, att materialet enbart kommer att användas i studiens syfte. Även att de är anonyma och att inspelningarna kommer att raderas efter godkänt examensarbete. Deras medverkande har varit frivilligt och intervjupersonerna har redan under det första telefonsamtalet blivit informerade om att vi ville göra en inspelning av samtalet. Detta för att intervjupersonerna skulle kunna ta ställning till om det påverkade deras inställning till medverkan.

Samtyckeskravet innebär att forskaren tar hänsyn till deltagarnas samtycke. De som medverkar ska kunna göra val om att delta eller ej utan negativa följder (Vetenskapsrådet, 2002). Deltagarna har blivit tillfrågade om att delta i studien genom att bidra med en intervju.

Konfidentialitetskravet innebär att deltagarna är anonyma och att deras personuppgifter är skyddade för obehöriga (Vetenskapsrådet, 2002). Pedagogerna har blivit informerade om att deras deltagande i undersökningen är anonymt. Det innebär att inga uppgifter om vilka deltagarna är framgår i undersökningen. Namnen som nämns i studien är fingerade.

Nyttjandekravet innebär att insamlingen av data endast avser att användas till undersökningen (Vetenskapsrådet, 2002). Denna princip tar vi hänsyn till och därmed kommer intervjuinspelningarna att raderas efter godkänt examensarbete. Intervjuerna kommer sedan endast att finnas tillgänglig genom detta arbete.

3.5 Metodkritik

Reliabilitet handlar om hur tillförlitlig studien är (Kylén, 2004). I studien kan tillförlitligheten påverkats av de tolkningar som gjorts av intervjuerna (Denscombe, 2009 jfr Kylén, 2004). Frågorna som har ställt till intervjupersonerna har utformats för att vara så öppna som möjligt. Detta har bidragit till att alla frågor inte har ställts vid varje intervju när vi ansett att frågan redan blivit besvarad. Genom viss bekräftelse och visat intresse under delar av intervjun kan svaren även blivit påverkade (Denscombe, 2009). Vidare kan intervjupersonerna missförstå intervjufrågorna och därmed har det varit viktigt att vi kontrollerat svaren genom att återupprepa frågor samt söka bekräftelse (Kylén, 2004). Intervjupersonen kan också påverkats av bandspelaren (Denscombe, 2009). Deltagarna kan känna sig hämmade av ljudspelaren men kan efter en kort stund känna sig mer bekväma. Fördelen med bandinspelning är att intervjun fångas ordagrant som sedan kan kontrolleras av andra forskare (a.a.). Validitet handlar om datas användbarhet och relevans (Kylén, 2004). Delar av intervjun har varit oanvändbara då samtalen inte alltid handlar om studiens frågeställningar. De irrelevanta delarna av intervjuerna har valts bort i analysarbetet men är med i transkriberingen. Validitet kan stärkas genom att intervjupersonerna ges möjlighet att kommentera analysen i studien (Justesen & Mik-Meyer, 2011). Detta för intervjupersonen ska få möjlighet att kontrollera att tolkningen är korrekt (a.a.). Då tiden för studien varit begränsad har vi istället valt att citera intervjupersonerna för att läsaren själv ska kunna tolka svaren.

4. Resultat

Utifrån intervjuerna framkom pedagogernas olika uppfattningar av pedagogisk dokumentation. Dessa uppfattningar har vi tolkat och analyserat och därefter skapat olika beskrivningskategorier från intervjusvaren. Huvudkategorierna som uppkom är följande: *olika uppfattningar av pedagogisk dokumentation, varför pedagogisk dokumentation samt kritiska och etiska aspekter av pedagogisk dokumentation.*

4.1 Uppfattningar av pedagogisk dokumentation

Vid fråga om hur respondenterna uppfattar pedagogisk dokumentation framkom följande områden: innebörden av pedagogisk dokumentation samt reflektion.

4.1.1 Innebörden av pedagogisk dokumentation

Vid fråga om hur intervjupersonerna uppfattar pedagogisk dokumentation framkom följande svar:

Pedagogisk dokumentation kan också vara väldigt luddigt för det kan vara så himla mycket.

Pedagogisk dokumentation är inte krångligt men det är jag som gör den krånglig för att man är osäker på hur den ska se ut. Först skulle man lära sig att förstå det här när är den pedagogisk och när är den inte pedagogisk. Bara en sådan sak har varit jättekraunglig och mycket diskussioner kring. Men det är så enkelt när den är pedagogisk, det är när den har blivit diskuterad eller analyserad eller reflekterad. Det är då den är pedagogisk, den är inte pedagogisk förens då. Så att ju mer man arbetar med det, ju enklare blir det.

Fördelar är ju att det är ett underbart sätt att jobba på.

Pedagogisk dokumentation är något som man tycker är väldigt roligt att jobba utifrån i och med att barnen tycker det är roligt att se. Oftast sätter man upp mycket alster och sånt på väggarna eller beroende på vad det nu är för jag menar, pedagogisk dokumentation kan ju vara ganska mycket.

Men det finns alltså så många olika former som man kan arbeta med, det behöver inte bara vara bild. Det kan vara foto och inspelning. Det kan vara många olika saker som lera och skapande.

Jag tror nog att vissa förskollärare kan bli lite så här, att dem kan tycka det är lite jobbigt och inte riktigt har kunskapen vad det är egentligen. I och med att när vissa pluggade så var det inte alls något fokus på pedagogisk dokumentation så som det är i dag. Alltså det har ju blivit så stort och speciellt inom förskolan att man har lagt större vikt vid det. Så jag tror nog bara det är okunskap, att man nog inte riktigt vet hur och varför man gör det.

I citaten ovan finns det en uppfattning om att arbetet med pedagogisk dokumentation kan vara otydligt och svårt att få en klar bild över. Det kan vara fotografier, bilder, inspelningar och

skapande av olika slag. Uppfattningarna av vad det är och varför personalen arbetar med pedagogisk dokumentation kan vara grundläggande för vilket synsätt det finns av arbetssättet. Respondenterna uppfattar arbetet med pedagogisk dokumentation som olika beroende på vilka kunskaper och erfarenheter som finns sedan tidigare. Det uppfattas som roligt, underbart men även krångligt.

4.1.2 Reflektion

Reflektion framkommer som en central del vid dokumentationsarbetet. Nedan berättar respondenterna om deras tankar kring reflektion:

När jag använder dokumentationen på något sätt. För att göra verksamheten bättre eller för att reflektera med den, utvecklar den på något sätt. Att man gör någon fortsättning, eller tar upp det med barnen, hör vad dem säger och använder det på något sätt. Det är pedagogisk dokumentation för mig.

Observationer är viktiga för att se saker. Filma är viktigt och att jag kan bolla med en kollega. Vad ser du som inte jag ser? Jag kan ju titta på en film och se en sak, men när man sitter med någon annan. Och säger – Men ser du inte det? -Jo, det gör jag nu när du säger det. Alltså att man hela tiden reflektera tillsammans.

Den blir inte pedagogisk förrän vi har pratat om den, pedagoger sinsemellan eller barn och pedagog eller barn och barn, det är då den blir pedagogisk..

Man vill ju arbeta för att få med barnens tankar och det är ju därför vi är här, det är ju vårt uppdrag för barnen. Och då får man det om man tittar, reflekterar kring en bild eller om vi reflekterar kring våra självporträtt, det behöver ju inte vara ett fotografi. - Oohh så såg jag ut då och då gjorde jag på detta viset. Alltså, nej men jag tycker det är viktigt. Kommunikation är A och O.

Du kan ta bilden *men* du behöver ju inte ta varandra sektion som händer. Det är ju där reflektionsprotokollet kommer in. Du har skrivit ner detta. Att bara sitta och observera barnen och skriva ett reflektionsprotokoll: Vad dem gör? Vad säger barnen? Vad händer i rummet? Vad finns i rummet? Sen gå tillbaka och titta, - Okey! Hur kan jag komma vidare med detta?

Respondenterna uppfattar att pedagogisk dokumentation används i syfte för att synliggöra barnen samt utveckla verksamheten genom observation och reflektion. Reflektionen kan göras tillsammans mellan pedagoger, barn och barn eller pedagog och barn. Det centrala i reflektionsarbetet är att besvara frågan om hur fortsatt arbete ska ske. En tolkning är att reflektion utgör en central del i arbetet och är grundläggande för att dokumentationen ska bli pedagogisk.

4.2 Varför pedagogisk dokumentation?

Syftet med pedagogisk dokumentation ser olika ut. De syften som framkommit av intervjuvaren är följande: till för föräldrarna, till för barnen, till för pedagogerna, synliggöra barnens utveckling, synliggöra barnens läroprocess samt stöd för minnet.

4.2.1 Till för föräldrarna

I citaten nedan lyfts syftet fram att dokumentationen är till för föräldrarna:

Den är väl egentligen främst till föräldrarna. Alltså, så som verkligheten ser ut nu. Det är liksom till dem vi vill visa. För vi är ju här och barnen är ju här. Det är ju föräldrarna som inte ser de.

Om vi har någon samling och så då brukar vi ha en som kanske dokumenterar, skriver, observerar eller tar kort och då brukar barnen ju fråga så -Varför sitter du där och skriver? Då brukar vi säga att vi skriver här så att vi kan se vad ni säger för någonting, eller vad ni gör för någonting. För att sen när vi ska prata med er mamma och pappa, så kan vi ju visa de här bilderna eller berätta det här som ni precis sa eller så. Så här så vi är nog väldigt så öppna med vad vårt syfte är med att vi tar kort.

Barnen kan fråga -Ska du skriva ut de och sätta upp de här på avdelningen? Jag bara - Ja, det ska vi göra så att mamma och pappa kan få se vad vi hittar på för någonting idag. Så de är nog ändå ganska medvetna om varför vi använder det.

Ett syfte med att arbeta med pedagogisk dokumentation är att visa föräldrarna verksamheten. Dokumentationen som genomförs är till för att synliggöra barnen för föräldrarna. Barnen och pedagogerna är i verksamheten och därmed behövs dokumentationen ej synliggöras för dem.

4.2.2 Till för barnen

En uppfattning är att syftet med pedagogisk dokumentation är att det är till för barnen.

Respondenterna menar följande:

Alltså det är ju barnen det handlar om. Pedagogisk dokumentation blir det om man bygger vidare ifrån dem. Och det kan man inte göra om jag ska sitta och analysera, att jag tror att Pelle lärde sig detta och detta. Barnen måste vara delaktiga i sitt eget lärande (...) Hur kan jag veta att barnet lärt sig detta och detta? Det kan jag ju inte veta om jag inte frågar barnet och ser det själv. Så dem måste ju vara delaktiga. Det går inte ha en förskola utan delaktighet.

Barnen väljer sina bilder själva. Man skriver ut alla bilderna eller så kollar man det på datorn, vi har ju våra bärbara. Och så får de peka vilka bilder de vill ha. Och så skriver man ut bilderna och laminerar de. Barnen får laminera om de är tillräckligt stora. Häftmassa, - Här har ni en klump, dela. Och sen, så det är ju barnen som gör de. Så sen tycker jag det är rätt skönt ju för man kan säga till barnen, -Sätt upp dokumentationen var ni vill.

Pedagogisk dokumentation innebär kvalitet och att man utgår från barnen. Större medvetenhet och mer närvaro i min pedagogroll för jag är mer närvarande, jag fladdrar inte utan jag sitter ju

och ser (...) Jag tycker att det gör att jag blir en bättre pedagog. Och att det blir mycket mer utefter barnen, jag följer dem.

Utifrån citaten ovan menar respondenterna att barnen måste vara delaktiga i arbetet med pedagogisk dokumentation. Det centrala är inte att berätta vad som görs i verksamheten, utan syftet med pedagogisk dokumentation är att den är till för barnen. Det är barnen som utgör innehållet i dokumentationen och det är deras lärande som ska synliggöras och utvecklas.

4.2.3 Till för pedagogerna

I citaten nedan anses pedagogisk dokumentation även vara till för pedagogerna:

Det är ett reflektionsverktyg för pedagogerna.

Jag tycker att jag blir en bättre pedagog

Jag lär mig också av att se vad barnen är intresserade av. Det är inte bara att ge dem material och säga, så nu leker vi. Utan att man faktiskt ser vad det är barnen lär sig ifrån ena gången till andra gången. Det ger en ett annat syfte med det. Så det är därför vi tycker det är roligt att jobba med det. Och att vi utvecklas, det tankesättet utvecklas ju hela tiden.

Jag tycker att det är det tydligaste sättet att dokumentera på. Det blir tydligt för oss och det blir tydligt för barnen och föräldrarna.

Respondenterna talar om hur pedagogisk dokumentation kan bidra till deras egen utveckling som pedagoger och att syftet inte enbart är till för att synliggöra barnens utveckling. Genom reflektion utvecklas pedagogernas tankesätt. Det framgår att pedagogisk dokumentation är till för föräldrar, barn och pedagoger.

4.2.4 Synliggör barnens utveckling

Respondenterna menar i följande citat att pedagogisk dokumentation bidrar till att barnens utveckling synliggörs:

Dels ingår det ju i läroplanen att vi ska göra det och sen så är det ju en viktig del i barnens utveckling också [...] Det är ett väldigt bra verktyg att för oss att jobba utifrån, för jag menar det blir ju väldigt verkligt liksom. Vilka utvecklingsområden som man behöver ge barnen lite extra knuff i. Och även sen när man ska sätta sig med sina samtal så ser man väldigt tydligt där, att var är det svagheter finns och vad är de styrkorna finns och hur man ska gå vidare.

Du kan också utmana barnen för du ser ju var är dem och vad är de som händer och att man kanske får höja ribban så man kan utmana dem mer.

Av intervju svaren att döma kan det tolkas som att respondenterna menar att pedagogisk dokumentation bidrar till att barnens utveckling synliggörs. Genom att synliggöra barnens utveckling kan pedagogerna se barnens styrkor och svagheter och därmed se vad barnen eventuellt behöva utvecklas i. Det framkommer även att den pedagogiska dokumentationen kan användas som underlag vid exempelvis samtal med föräldrar.

4.2.5 Synliggör barnens läroprocess

I intervjuerna framgår det att pedagogisk dokumentationen kan användas för att synliggöra barnens läroprocesser:

Det är ju det som pedagogisk dokumentation är, att barnen ska vara med i sitt eget lärande, det är inte en envägs kommunikation. Det är ju barnen som utvecklar sitt lärande, jag är bara där som stöpelare för att hjälpa dem med det.

Vi har ju mycket bilder som barnen har tillgång till hela tiden. Det är bilderna som gör att dem kan reflektera. Det är lite så, att säga till ett barn. - Såååå, vad har vi lärt oss idag? Det är ju inte de det handlar om. Så pedagogisk dokumentation handlar ju mycket om *hur* man jobbar vidare.

Vi försöker i den mån vi kan, att kanske jobba två och två ibland. För att den ena ska kunna vara på sidan och filma eller fotografera medans den andra faktiskt är med barnen och ser vad dem upptäcker.

Intervjupersonerna menar att pedagogisk dokumentation handlar om att synliggöra barns läroprocesser och intressen. Pedagogerna menar att det handlar om vad barnen upptäcker och hur barnen lär sig. Syftet med pedagogisk dokumentation är *hur* pedagogen kan möta barnet i läroprocessen för vidare utveckling.

4.2.6 Stöd för minnet

Pedagogisk dokumentation anses kunna vara ett stöd för minnet, att komma ihåg vad som har gjorts:

Tror du jag kan ta bild på det här som du har skapat? Och då blev han ju så att -Ja, okey. Och då fotografera jag ju den först och då ville han titta på den. Sen fråga jag om jag fick ta en bild på honom, så att man kan se att du tar gjort denna tavlan. Och de ville han. Sen så skrev jag ut bilderna och då sa jag att jag skulle skriva ner det han berättade för mig. Så att vi inte glömmer det du har sagt. Så sen när du ser bilderna så kommer du nog ihåg vad du tänkte med den. Och det gjorde han, för det gick en hel månad [...] Och då frågade jag honom, - kommer du ihåg vad du gjorde? Och då sa han precis samma sak.

Alltså det är ju både för att visa vad vi gör och för att kunna gå tillbaka till vad vi har gjort och för minnet kunna reflektera kring barnen, ett stöd för minnet.

Det framgår att pedagogisk dokumentation kan fungera som stöd för minnet, att dokumentationens existens synliggör verksamheten för barn och pedagoger. Det lyfts fram som en fördel att kunna gå tillbaka och se vad man tidigare gjort i verksamheten.

4.3 Kritiska aspekter av pedagogisk dokumentation

Under intervjun frågade vi respondenterna vilka kritiska aspekter de uppfattar av pedagogisk dokumentation. Ur svaren har följande områden lyfts fram: att hitta fokus, det är en trend och tidsaspekten

4.3.1 Att hitta ett fokus

Ur svaren framgår det att en kritik aspekt är pedagogerna måste hitta ett fokus:

Vi pratade också om vilket fokus vi ska ha när vi dokumentera. Ofta kan det ju bli så att man bara fottar vilt för att man tycker allting barnen gör är så himla bra. Men det kanske inte riktigt är det vi ska göra. Man hinner ju inte med alla bilder, dem bara ligger som ett hav. Detta kändes mer begränsat, för då vet jag att det är detta vi ska fotografera och detta vi ska titta på.

Jag tror man måste ha en struktur i den pedagogiska dokumentationen, för från början så dokumentera vi så gott som allt. Man får bestämma sig för vad är det vi vill veta i vår dokumentation, vad är det vi vill ha svar på och vad är de egentligen vi tittar på? För då har man ett fokus.

I följande citat berättar respondenterna om vikten att hitta ett fokus det vill säga att pedagogerna inriktar sig på något specifikt vid dokumentationsarbete. Pedagogen måste hitta ett fokus innan själva dokumentationen sker. Om det inte finns ett fokus kan det bidra till att pedagogerna dokumenterar allt. Detta bidrar i sin tur till att många fotografier tas i onödan. Det framkommer att respondenterna menar att fokus skapas genom att ställa sig frågorna: vad vill vi ha svar på och vad ska vi titta på?

4.3.2 Det är en trend

Respondenterna menar att pedagogisk dokumentation har blivit en trend:

Det kritiska är att så fort det kommer något nytt, – Åååh, den nya trenden! Antingen så jobbar man med det ordentligt och i grunden och bearbetar det. Eller så struntar man i det. För pedagogisk dokumentation kom för säkert fem år sedan och har utvecklats efter det. Men under den tiden tror jag att jag har hört fem andra saker som man kan jobba med. Och där måste man själv som pedagog säga nej, jag väljer ut ett av dem [...] Man började ju se att andra förskolor började hänga på det här, vad är det för någonting. Någonstans började någon förskola, sedan började alla förskolor hänga på.

Jag tycker att det kan vara lite kritiskt med att kommunen kommer ut med det, - Åh, jobba med det här och det här! Men det kan komma ut så många saker. Så därför tycker jag att man ska ta en sak och jobba med det [...] Man kanske skulle få mer utbildning om det. Det är ju väldigt kort tid, det är ju tre gånger sen så ska man ut och jobba med det. Och det är kanske inte alla som klarar av det.

En uppfattning som framkommer är att pedagogisk dokumentation blivit en trend. Det kommer många nya arbetssätt och att det gäller att välja ett och sedan gå på djupet med detta. En kritisk aspekt som upplevs är att kommunen vill införa olika eller nya arbetssätt i förskolorna. Det lyfts även fram är att den utbildning som handlar om pedagogisk dokumentation endast är på ett fåtal gånger. Respondenterna menar att det finns en risk att den utbildning som kommunen erbjuder inte är tillräcklig. Detta kan bidra till att förskollärare inte får den kunskap som behövs för att kunna arbeta med pedagogisk dokumentation.

4.3.3 Tidsaspekten

Tidsaspekten lyfts fram i intervjuerna med två olika synvinklar:

Det är väl en dröm att kunna få mer tid. Och kunna alltså, som det heter ju planering. Man planerar men man planerar inte. Du planerar inte din verksamhet från gång till gång. Den tiden finns ju inte. Och där hjälper ju den här dokumentationen till [...] Vi kollar vad dem gör. Bara där kan du ju se så mycket. Men den tiden att planera, nu på torsdag vill jag göra detta. Den tiden finns tyvärr inte.

Att få tiden till att reflektera över en bild och just här när man är 31 barn och vi inte har så mycket enskilda rum [...] Det kräver ju tid. Det gör det, man kan inte bara ”schoof, heej” nu har vi gjort detta. Utan det kräver ju att man observerar och tittar, att verkligen reflektera och sen att man ska bygga vidare på det. Det är inte bara att göra det [...] Man kanske inte alltid hinner göra exakt så mycket som man vill. Men det handlar ju om att hitta sätt.

Jag ser liksom bara positivt på det men man skulle vilja kunna haft mer fokus och kunna ägna mer tid åt det. Jag menar det är tyvärr det att man jobbar ju ständigt med tiden liksom.

När man har egen planering så kan man också göra det men, då har man också andra saker att göra. Förbereda inför en aktivitet man ska göra, så det är mycket. Det är faktiskt jätte mycket. Pedagogisk dokumentation är etta och sen hinner man inte med de andra pappersgrejerna.

Tiden uppfattas vara en kritisk aspekt med pedagogisk dokumentation. Respondenterna menar att de inte alltid hinner göra alla andra arbetsuppgifter och att dokumentationsarbetet kan ta mycket tid. En annan synvinkel är att pedagogisk dokumentation kan underlätta i verksamheten, eftersom tiden inte alltid finns till att planera verksamheten och då kan dokumentationen fungera som hjälpmedel.

4.4 Etiska aspekter av pedagogisk dokumentation

I intervjuerna har respondenterna tillfrågats om vad de uppfattar det finns för etiska aspekter knutna till pedagogisk dokumentation. Utifrån respondenternas uppfattningar uppstod följande kategorier i samband med bearbetning av materialet: sekretess, att fråga barnen och barnens deltagande.

4.4.1 Sekretess

Under intervjuerna framgår sekretess som en etisk aspekt:

Just de etiska aspekterna känns också lite luddiga tycker jag. Exempel om det finns barn som inte får vara med på bilder eller på filmer, att man är väldigt medveten om det när man är ut och fotograferar eller när vi ska sätta upp någonting på väggarna. Att man liksom tar hänsyn och respekterar det.

Nu så är det väldigt mycket med QR-koder som är väldigt nytt. Istället för att man som tidigare skrev på teckningen vad barnen sa så att föräldrarna kunde läsa det, kan man nu spela in vad barnen säger på en telefon och gå in på en viss länk på internet och skriva ut detta som en QR-kod. Så blir det här barnet säger liksom dolt. Så tar man sin lilla telefon och scannar man på den lilla koden på teckningen så står det i telefonen vad det är barnet har sagt. Det är för sekretessen och sånt så att inte alla direkt ska kunna läsa vad alla barn har sagt.

Tankar kring huruvida dokumentationen ska behandlas ser olika ut. Det anses viktigt hur filmer och bilder hanteras på barn som ej får medverka. Även barnens texter och ord anses vara känsligt och därmed har personalen valt att skydda informationen genom QR-koder. Barnens texter står inte direkt synligt utan genom att scanna QR-koder kan barnens texter synliggöras.

4.4.2 Att fråga barnen

En fråga pedagogerna ställt sig är när och om barnen bör tillfrågas om de vill medverka i dokumentation:

Tanken om att fråga om barnen vill vara med finns ju där men, du vet i all stress ibland så blir det lite sådär.

För förr fråga vi aldrig barnen utan då fotografera man ju bara, så gjorde man ju men så har vi då börjat fundera och prata mycket om det här, lyft det i olika grupper och så. Alltså är det etiskt tänkt, är det etiskt rätt mot barnen att bara fotografera på dem vilken situation dem än är i eller när ska vi fråga, när ska vi inte fråga. Dem ska ju också få lov att ha sina rättigheter att säga nej.

Jag tror att det är lättare att fråga ett barn än att fråga tio barn. För jag tror att barnen blir påverkade av varandra [...]Vill inte ett barn vara med då vill inte de andra nio barnen heller [...] och då har de ju valt att inte vara med på när vi dokumenterar. Och då är det inte lätt att få den pedagogisk.

Det vet man ju inte om man inte frågar det barnet. Det är ju precis som att fråga om allt annat [...] Det är bara naturligt för mig [...] Men man märker när man får vikarier och så som är nya som inte har samma syn som vi här. Så de blir ju lite, - Nej men vi gör så här. Vi gör inte så. Så får man förklara.

Nej men ärligt talat, det skulle jag kunna bli lite bättre på att fråga [...] Nu tror jag att jag klickar men än frågar faktiskt.

Jag tänker att barnen säger ifrån om dem inte vill och då respekterar man det liksom. Oftast så bryr dem inte sig så mycket.

Uppfattningarna skiljer sig åt i frågan om pedagoger bör fråga barnen om de vill medverka i dokumentationen eller ej. Det verkar finnas en uppfattning om att barnen bör tillfrågas men också att barnen inte bryr sig om att de dokumenteras. I citaten ovan lyfts det fram att barnen påverkar varandra ifråga om de vill delta eller inte. Detta uppfattas som problematiskt och kan hindra det pedagogiska arbetet. Det framkommer även att stress kan påverka om barnen blir tillfrågade om de vill medverka i dokumentationen eller ej.

4.4.3 Barnens deltagande

I intervjusvaren framgår det olika uppfattningar kring barnens deltagande i dokumentationsarbetet:

Ju äldre barnen blir här så får dem ju fotografera själva.

Det klart att vi lyssnar men vissa gånger så har man sin egen lilla grundtanke och då får de ju inte alltid vara med.

Men alltså visst får dem vara med och bestämma bilder och så ibland för att dem ska vara delaktiga. Men som med allt annat så tror jag många gånger att dem inte bryr sig om det.

Alltså om vi ska hitta nackdelarna är det såhär, för oss ligger det jättemycket i att alla barnen ska komma med. För det är lätt att missa och har man missat nått barn och får frågan varför är inte jag med, då är det inte så roligt.

Barnens deltagande och inverkan i dokumentationsarbetet påverkas av barnens ålder och pedagogens syfte med dokumentationen. En uppfattning är också att barnen inte bryr sig om dokumentationsarbetet. En aspekt som upplevs problematisk är att få med alla barn i den pedagogiska dokumentationen.

5. Analys

5.1 Uppfattningar av pedagogisk dokumentation

I resultatet framgår det att arbetet med pedagogisk dokumentation kan vara otydligt och svårt att få en klar bild över eftersom det kan innebära många olika saker. Reflektion anses dock vara en central del och respondenterna menar att reflektion är nödvändig för att dokumentationen ska bli pedagogisk. Lenz Taguchi (1997) stödjer detta och menar att det är först när det sker en reflektion och tolkning över dokumentationen som materialet kan ge betydelse i undervisningen och därmed bli pedagogisk. I resultatet lyfts reflektion fram i syfte för att synliggöra barnen och utveckla verksamheten. Det centrala är att besvara frågan om hur fortsatt arbete ska ske. Reflektionen kan ske pedagoger emellan eller mellan barnen och även mellan pedagog och barn.

Ifråga om vad pedagogisk dokumentation är och varför det ska arbetas med framfick olika syften. Resultatet visar bland annat att hur pedagogisk dokumentation uppfattas är beroende av vilka kunskaper och erfarenheter som finns sedan tidigare. En uppfattning är att okunskap kan innebära att pedagoger inte förstår hur och varför de arbetar med pedagogisk dokumentation. Project Zero och Reggio Children (2006) menar att syftet med pedagogisk dokumentation utifrån Reggio Emilia-filosofin är sökandet efter mening och kunskap. Det är genom dokumentationen som läroprocessen och meningssökandet synliggörs (a.a.). Enligt Wehner-Godée (2000) påverkas synen på pedagogisk dokumentation av tidigare erfarenheter och vilken grundsyn pedagogen har. Grundsynen utgör vilket utgångspunkt och vilket förhållningssätt pedagogen har och påverkas av kunskapssyn, pedagogisk filosofi, syn på kommunikation och förhållande mellan individ och grupp (Stensmo, 1994). Det är sedan i reflektion och tolkningsarbetet som pedagogens grundsyn påverkar hur den pedagogiska dokumentationen används (Lenz Taguchi 1997; Wehner-Godée, 2000; Åsén & Vallberg Roth, 2012).

5.2 Varför pedagogisk dokumentation

Resultatet i vår studie visar att pedagoger har olika uppfattningar om vem dokumentationen är till för. En tolkning är att den pedagogiska dokumentationen främst är till för föräldrarna. Det framgår att dokumentationen är till för att synliggöra verksamheten för föräldrar, då barnen och pedagogerna redan är på förskolan behöver verksamheten inte synliggöras för dem. Åsén &

Vallberg Roth (2012) anser att den pedagogiska dokumentationen kan vara ett hjälpmedel för föräldrar som ska placera sitt barn i förskolan samt för föräldrar som redan har deras barn i förskolan (a.a.). Den pedagogiska dokumentationen kan bidra till att vårdnadshavaren får insyn och större kunskap om förskoleverksamheten (Åsén & Vallberg Roth 2012 jfr Svenning, 2011).

Den andra tolkningen från resultatet är att dokumentationen är till för barnen. Det lyfts fram att den pedagogiska dokumentationen bidrar till att pedagogerna utgår mer från barnen och att det är dem som ska stå i centrum. Att pedagogisk dokumentation dels är till för barnen stöds av tidigare forskning (Bjervås, 2011; Dahlberg & Åsén, 2005; Lenz Taguchi, 1997, 2000, 2013; Project Zero och Reggio Children, 2006; Svenning, 2011; Wehner-Godée, 2000).

Resultatet visar att en tredje tolkning är att den pedagogiska dokumentationen är till för pedagogerna. Det framgår att dokumentationen är ett reflektionsverktyg för pedagogerna, synliggör barnens intresse och bidrar till en utveckling hos pedagogerna. Tidigare forskning tyder på att pedagogisk dokumentation bidrar till att pedagogerna ständigt utvecklas (Bjervås, 2011; Lenz Taguchi 2000, 1997; Åsén & Vallberg Roth 2012). Genom att reflektera över och kritiska granska dokumentationsmaterialet synliggörs inte bara barnens utveckling, utan även pedagogernas (Lenz Taguchi 2000, 1997 jfr Bjervås, 2011). Den pedagogiska dokumentationen kan bidra till att pedagoger granskar och värderar sin verksamhet och ser dess svagheter och styrkor (Åsén & Vallberg Roth, 2012). Då pedagogerna reflektera över dessa synpunkter och arbetar för att åtgärda verksamhetens svagheter bidrar det till att pedagogerna vidgar sin professionalitet (a.a.).

I resultatet lyfts det fram att pedagogisk dokumentation kan fungera som ett stöd för minnet. Detta då barn och pedagoger kan gå tillbaka och reflektera över tidigare aktiviteter med hjälp av exempelvis fotografier. Även Bjervås (2011) och Lenz Taguchi (1997, 2013) menar detta då de skriver att pedagogisk dokumentation kan fungera som ett stöd för barnen i förskolan. Exempelvis kan ett barn som varit borta en längre tid se på fotografier från tidigare aktiviteter och genom bilderna minnas vad han/hon gjort (Bjervås, 2011).

Två olika syften med den pedagogiska dokumentationens framgår i resultatet: att synliggöra barns utveckling och att synliggöra barns lärprocess. Genom att synliggöra barnens utveckling kan pedagogerna se barnens styrkor och svagheter och se vad barnen behöver utvecklas i. Det framkommer även att dokumentationen kan användas som underlag vid exempelvis samtal med föräldrar. Det andra synsättet är att pedagogisk dokumentation handlar om att synliggöra barns

läroprocesser, intressen, vad barnen upptäcker och hur barnen lär sig. Syftet med pedagogisk dokumentation blir således *hur* pedagogen kan möta barnet i läroprocessen för vidare utveckling. Enligt Lenz Taguchi (2000) är det viktiga att fokuserar på vad barnen gör och säger, inte vad barnen kan eller inte kan. Dokumentationen ska vara till hjälp för att synliggöra barnens lärande och inte fungera som ett bedömningsunderlag (a.a.). Buldu (2010) menar att pedagogisk dokumentation är ett underlag som behövs för att utveckla undervisningen. Det ger pedagogerna en grund för planering och är ett verktyg för att utveckla barns lärande utifrån den nivå dem är på. Enligt Lenz Taguchi (2000) användes barnobservationer förr av pedagoger där fokus var att bedöma barnet och att dagens pedagoger bör vara medforskare för att barnen ska kunna utveckla sitt eget lärande (a.a.). Pedagogerna bör sluta se det "fattiga" barnet och istället se det "rika" barnet (Grut, 2005). Synsättet "det fattiga barnet" kan lika en tom container som ska fyllas med kunskap från den vuxne. Reggio Emilia-filosofin utgår ifrån det "rika barnet" där barnet ses som kompetent, nyfiken och starkt (a.a.). Syftet med pedagogisk dokumentation är att förstå hur barn lär och tänker och med olika metoder och tekniker fånga lärandeprocessen, inte resultatet (Lenz Taguchi, 1997, 2013; Project Zero och Reggio Children 2006; Wehner-Godée, 2000; Åsén & Vallberg Roth, 2012).

5.3 Kritiska aspekter av pedagogisk dokumentation

Det framgår av resultatet att respondenterna menar att det är viktigt att hitta ett fokus vid arbete med pedagogisk dokumentation. Detta för att dokumentationen inte ska bli allt för omfattande. Enligt Reggio Emilia-filosofin ska pedagogisk dokumentation bidra till att fokus ligger på barnen och att pedagogerna fokuserar på ett område i taget (Dahlberg & Åsén, 2005). Genom att pedagogerna lägger fokus på ett specifikt område bidrar detta till att barn och pedagoger får en fördjupad kunskap på det avsedda området (a.a.). Respondenterna i vår studie anser att det är viktigt att ställa sig frågorna: vad vill vi ha svar på samt vad ska vi titta på vid arbete med pedagogisk dokumentation. Lenz Taguchi (2000) stärker detta påstående och menar att dessa frågor bör pedagogerna reflektera över innan dokumentationsarbetet börjar.

Resultatet tyder på att det finns fördelar med att arbeta två och två i den mån som går vid arbete med pedagogisk dokumentation. Eftersom den ena pedagogen ska kunna dokumentera med exempelvis kamera och den andra pedagogen ska vara med barnen i aktiviteten för att se vad de

upptäcker. Även pedagogerna i Bjervås (2011) avhandling menar att personalen bör samarbeta vid dokumentationsarbetet. I resultatet av vår studie och i Bjervås (2011) avhandling lyfts det fram att det sällan sker att två pedagoger arbetar tillsammans med en barngrupp. Dock tyder resultatet i båda studierna på att den pedagogiska dokumentationen blir bättre om två pedagoger arbetar tillsammans med en barngrupp. Ett skäl till detta är att då båda pedagogerna varit med under aktiviteten och synliggjort olika saker som de sedan kan reflektera över tillsammans eller med barnen.

Lenz Taguchi (2000) och Wehner-Godée (2000) menar att tiden ofta ses som ett problem vid arbete med pedagogisk dokumentation. Tidsaspekten kan i sin tur hindra många pedagoger från att arbeta med pedagogisk dokumentation (Wehner-Godée, 2000). Vårt resultat visar att det finns två olika synsätt på tidsaspekten. En uppfattning är att pedagogerna inte alltid hinner med de övriga arbetsuppgifterna när de arbetar med pedagogisk dokumentation. Wehner-Godée (2000) anser att dokumentationsarbetet ej bör läggas på som ett ytterligare krav utan måste ersätta något annat. Det kan innebära att en förändring av verksamhetens organisation måste ske (a.a.). Andra uppfattar att dokumentationsarbetet underlättar tidsaspekten. Dokumentationen kan fungera som ett hjälpmedel då tiden till att planera verksamheten från dag till dag inte alltid finns. Verksamheten blir mer spontan vid arbete med pedagogisk dokumentation och det underlättar då pedagogerna inte behöver planera varje aktivitet. Dock menar Lenz Taguchi (2000) att det är viktigt att pedagoger får tid till att förbereda och planera aktiviteter vid arbete med pedagogisk dokumentation. Detta arbetssätt kan framkalla stress hos pedagoger då det är en arbetsform som ställer höga krav på både pedagoger och verksamheten (Buldu, 2010; Lenz Taguchi, 2000; Wehner-Godée, 2000). Av denna anledning är det viktigt att förskolans ledning stöttar pedagogerna och ger dem mer utrymme i verksamheten till att arbeta med den pedagogiska dokumentationen (Lenz Taguchi, 2000 jfr Wehner-Godée, 2000).

En uppfattning som framkommer i resultatet är att pedagogisk dokumentation blivit en trend. Då det kommer nya arbetssätt hela tiden anses det viktigt att pedagogerna väljer ett sätt att arbeta på och går på djupet med detta arbetssätt. Wehner-Godée (2000) stödjer denna teori och menar att det finns en risk för att endast kopiering sker när nya arbetssätt blir uppmärksammade. Det finns en risk att förskolor som väljer att arbeta med pedagogisk dokumentation inte förstår innebörden av arbetssättet. Att pedagoger gör det som syns men missat de delar som är osynliga

utåt. Wehner-Godée (2000) menar att det är viktigt att pedagoger får en fördjupad kunskap om arbetssättet innan arbetet med pedagogisk dokumentation påbörjas.

5.4 Etiska aspekter av pedagogisk dokumentation

Vid arbete med pedagogisk dokumentation bör det införas ett mer etiskt tänkande (Lindgren & Sparrmann, 2003 & Svenning, 2011). Pedagogerna ska ställa sig frågan om alla barn vill delta i dokumentationen och om dokumentationen är bra för alla barn? Lindgren & Sparrmann (2003) menar att de regler som gäller vid forskning om barn även bör gälla vid arbete med pedagogisk dokumentation. I resultatet framgår det att vissa förskolor använder sig av QR-koder för barnens texter inte ska vara synliga samtidigt. Med QR-koder blir barnens texter dolda och detta menar pedagogerna gör texterna mindre känsliga då de exempelvis inte direkt kan jämföras med varandra.

Resultatet i vår studie visar att det finns olika uppfattningar om huruvida pedagoger bör fråga barnen om de vill medverka i dokumentationsarbetet eller ej. Vissa respondenter menar att barnen alltid ska tillfrågas medans andra anser att det beror på olika faktorer. Faktorer som kan påverka är exempelvis stress, vikarier och hur många barn det är som ska medverka i dokumentationen. En respondent menar att det är enklare att fråga ett barn om denne vill medverka i dokumentationen än att fråga tio barn samtidigt. Barnens svar påverkas av varandra och säger ett barn nej finns risken att resterande nio även säger nej. Det framgår att pedagoger skulle kunna bli bättre på att fråga barnen om de vill medverka i dokumentationen eller inte. Detta menar även Svenning (2011) då hon ofta får höra att förskollärare inte reflekterat över etiskt tänkande i förskolan. Genom att inte ta ställning till etiska aspekter vid pedagogisk dokumentation kan resultatet bli att pedagogerna förmedlar makt över barnen (Lindgren och Sparrmann, 2003)

En uppfattning är att barnen inte bryr sig om de blir dokumenterade samt att barnen inte behöver tillfrågas om de vill medverka eller inte, då barnen själva säger ifrån om de inte vill vara med. Svenning (2011) menar dock att det finns en risk att när barnen väl blir tillfrågade blir svaret det de tror att pedagogen vill höra. Om barnen upplever att de inte har inflytande över dokumentationen bidrar detta till att de vänjer sig vid att leva med att de inte har någon talan. Av denna anledning är det viktigt att barnen vet att deras åsikter tas på allvar. Resultatet från vår

studie tyder på att barnens ålder kan vara avgörande för hur mycket inflytande de har över dokumentationen. Svenning (2011) menar att om detta är fallet bör pedagoger ställa sig frågan om när barnen är tillräckligt gamla för att ha inflytande i dokumentationsarbetet.

I resultatet lyfts det vidare fram att pedagoger inte alltid låter barnen vara med och bestämma över den pedagogiska dokumentationen. Det då pedagoger själva har en grundtanke om hur den vill att dokumentationen ska se ut. Svenning (2011) menar att det kan bidra till att dokumentationen skildrar verkligheten och att barnens inflytande över dokumentationen begränsas. En respondent menar dock att barnen många gånger inte bryr sig om de har inflytande över dokumentationen eller ej.

Lenz Taguchi (2000) noterar att det kan bli ett problem om pedagogerna inte gör etiska överväganden innan barnens dokumentationer sätts upp på väggarna. Detta bör göras för att bland annat få en bild över om alla barn synliggörs i dokumentationen. Vårt resultat stödjer denna uppfattning då det framkommer att det är viktigt att alla barn synliggörs i dokumentationen.

6. Diskussion

Ur studiens frågeställningar har många uppfattningar lyfts fram om pedagogisk dokumentation. Uppfattningar samt kritiska och etiska aspekter har synliggjorts och analyserats. Det har bidragit till att nya tankar har väckts hos oss. Bland annat ställer vi oss frågorna: hur påverkas barnen av den pedagogiska dokumentationen och fostras barnen till att bli de individer som de tror att pedagogerna vill att de ska vara? Lindgren och Sparrmann (2003) samt Svenning (2011) ställer sig kritiska till hur barnens beteende och tankar kan påverkas av att den dokumentation som lyfts fram av pedagogerna. I resultatet lyfts en aspekt fram att när pedagogen har en egen tanke med dokumentationen får barnen ej vara med och bestämma. Detta kan vara problematiskt då pedagogen ofta väljer att lyfta fram det som denne anser vara bra dokumentation. Vi ställer oss frågan om detta kan medföra att barnen formas till pedagogernas ideal istället för att utvecklas till egna individer? Vi anser att pedagogerna har stor makt över dokumentationen och de bör se över hur de kan göra barnen delaktiga i arbetet.

I resultatet framgår det två olika syften med att använda pedagogisk dokumentation, att synliggöra lärprocesser och att synliggöra utveckling. Syftet att synliggöra barnens utveckling innebär enligt resultatet att se barnens svagheter och styrkor för att upptäcka vad dem behöver utvecklas i. Vår tolkning är att det finns kvar ett fokus på att bedöma barnet och att pedagogisk dokumentation kan användas i syfte för detta. Lenz Taguchi (2000) menar att tidigare arbetade pedagoger med barnobservationer där fokus var att bedöma barnet. Frågan vi ställer oss är om detta synsätt (att synliggöra utveckling) är ett resultat av de traditionella barnobservationerna? Litteratur om pedagogisk dokumentation tyder dock på att syftet ska vara att synliggöra barnens lärprocesser och inte barnens utveckling (Lenz Taguchi, 1997, 2013; Project Zero och Reggio Children 2006; Wehner-Godée, 2000; Åsén & Vallberg Roth, 2012). En uppfattning som framkommer i resultatet är att pedagogisk dokumentation blivit en trend. Wehner-Godée (2000) menar att det finns en risk för att endast kopiering sker när nya arbetssätt blir uppmärksammade. Av denna anledning finns risken att förskolor som väljer att arbeta med pedagogisk dokumentation inte förstår innebörden av arbetssättet (a.a.).

Det framgår även en uppfattning att de förskollärare vars utbildning ej innehöll fakta om pedagogisk dokumentation kan känna en osäkerhet över vad arbetssättet innebär. Uppfattningen av att pedagogisk dokumentation är besvärligt kan bero på att pedagogen inte bär på tillräckligt med kunskaper om ämnet. Kan denna avsaknad av kunskap kring vad pedagogisk dokumentation

faktiskt innebär bidra till att pedagoger använder arbetssättet på annorlunda sätt än vad det är utformat för? Syftet med pedagogisk dokumentation är enligt Reggio Emilia- filosofin att synliggöra lärprocesser inte vad barnen kan och inte kan (Lenz Taguchi, 1997, 2013 jfr Project Zero och Reggio Children 2006). Skolverket (2012) menar dock att pedagogisk dokumentation även innebär att synliggöra hur verksamheten bedrivs för att nå målen i läroplanen. Vi ställer oss frågan om detta kan medföra att förskolan tolkar att syftet med pedagogisk dokumentation är för att synliggöra vilka mål som uppnås i läroplanen. Alltså att synliggöra barnens utveckling istället för deras läroprocess.

Referenslista

Bertolani, Pier-Giorgio & Andersson, Tomas (1998). *Att möta ett barn: ett barnorienterat förhållningssätt från ideologi till metod*. Stockholm: Gothia

Bjervås, Lise-Lotte (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: en diskursanalys*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet

Buldu, Mehmet. (2010). *Making learning visible in kindergarten class-rooms: Pedagogical documentation as a formative assessment technique*. *Teacher and Teacher Education*, 26(7), 1439-1449.

Dahlberg, Gunilla & Åsén, Gunnar, (2005) *Loris Malaguzzi och den pedagogiska filosofin i Reggio Emilia*. Forsell, Anna (red.) Boken om pedagogerna. (5:e uppl) Stockholm: Liber AB.

Descombe Martyn "Forskningshandboken: för småsakliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna" Studentlitteratur 2009

Grut, Katarina. red. (2005) *Exemplet Reggio Emilia – Pedagogik för demokrati och lokal utveckling*. Stockholm: Premiss förlag

Justesen, Lise. & Mik-Meyer, Nanna. (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur

Lantz, Annika. (2007). *Intervjumetodik*. Polen, Studentlitteratur.

Lindgren, Anne-Li. (2012). *Ethical Issues in Pedagogical Documentation: Representations of Children Through Digital Technology* *International Journal of Early Childhood*, volume 44, no. 3, pp. 327-340

<http://dx.doi.org/10.1007/s13158-012-0074-x>

Lindgren, Anne-Li. & Sparrman, Anna. (2003). *Om att bli dokumenterad Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation*: Pedagogisk forskning i Sverige årg. 8 nr: 1-2
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:249512/FULLTEXT01>

Lenz Taguchi, Hillevi (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS förlag

Lenz Taguchi, Hillevi (2000) *Emancipation och motstånd: dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Stockholm: HLS Förlag

Lenz Taguchi, Hillevi. (2013). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent. Introduktion till inre-aktiv pedagogik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Läroplan för förskolan Lpfö 98 reviderad 2010. Stockholm: Skolverket

Reggio Children & Reggio Children. (2006). *Att göra lärandet synligt*. Stockholm: HLS förlag

Skolverket (2012). *Utvärdering, uppföljning och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Skolverket

Stensmo, Christer. (1994). *Pedagogisk filosofi –en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Svenning, Bente. (2011). *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Wehner-Godée, Christina (2000). *Att fånga lärandet: pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. Stockholm: Liber

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Åberg, A. & Lenz Taguchi, Hillevi. (2005). *Lyssnandets pedagogik: Etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber

Åsén, Gunnar & Vallberg Roth, Ann-Christine (2012). *Utvärdering i förskolan - en forskningsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor till förstudien

1. Hur länge har du arbetat inom förskoleverksamhet?
2. Hur länge har du arbetat på denna förskolan?
4. Hur många barn och pedagoger finns på din avdelning?
5. Vilken ålder har barnen på din avdelning?

6. Kan du beskriva vad ni har för arbetssätt här på er förskola och vilka tankar du har kring detta?
 - Eventuella följdfrågor
 - Kan du ge ett exempel på hur en dag ser ut på er förskola?
 - Följdfråga om någon form av dokumentation lyfts fram:
 - Du nämnde att ni arbetar med.... kan du berätta mer om det?

7. Hur arbetar ni för att synligöra barnens utveckling och lärande? (metod)
 - Eventuella följdfrågor
 - Hur går ni till väga när ni arbetar med detta?
 - Vad innebär detta arbetssätt för dig?
 - Hur kommer det sig att ni valt att arbeta på detta sätt? (Varför/ syfte/ av vilken anledning)

8. Vilka kritiska aspekter upplever du att det finns med detta arbetssätt? (med kritiska aspekter menar vi vad som är bra/mindre bra)
 - Eventuell följdfråga
 - Kan du ge exempel på hur detta påverkar verksamheten?

9. Idag arbetar många förskolor med något som kallas pedagogisk dokumentation, vad har du för tankar kring detta arbetssätt?
 - Eventuella följdfrågor
 - Är pedagogisk dokumentation någonting du upplever ni arbetar med?
 - Om nej, är det ett arbetssätt du kan tänka dig att arbeta på?
 - Vilka kritiska aspekter upplevs du att det finns när man arbetar med pedagogisk dokumentation?

Bilaga 2

Intervjufrågor till huvudstudien

1. Hur länge har du arbetat inom förskoleverksamhet?
2. Hur länge har du arbetat på denna förskolan?
3. Vad har du för utbildning?
4. Hur många barn samt pedagoger finns på din avdelning?
5. Vilken ålder har barnen på din avdelning?

6. Kan du beskriva vad ni har för arbetssätt här på er förskola och vilka tankar du har kring detta?
 - Eventuella följdfrågor
 - Kan du ge ett exempel på hur en dag ser ut på er förskola?
 - Följdfråga om någon form av dokumentation lyfts fram:
 - Du nämnde att ni arbetar med... kan du berätta mer om det?

7. Hur arbetar ni för att synliggöra barnens utveckling och lärande? (metod)
 - Eventuella följdfrågor
 - Hur går ni till väga när ni arbetar med detta?
 - Vad innebär detta arbetssätt för dig?
 - Hur kommer det sig att ni valt att arbeta på detta sätt? (Varför/ syfte/ av vilken anledning)

8. Vilka kritiska aspekter upplever du att det finns med detta arbetssätt? (med kritiska aspekter menar vi vad som är bra/mindre bra)
 - Eventuell följdfråga
 - Kan du ge exempel på hur detta påverkar verksamheten?

9. Idag arbetar många förskolor med något som kallas pedagogisk dokumentation, vad har du för tankar kring detta arbetssätt?
 - Eventuella följdfrågor
 - Är pedagogisk dokumentation någonting du upplever ni arbetar med?
 - Om nej, är det ett arbetssätt du kan tänka dig att arbeta på?
 - Vilka kritiska aspekter upplever du att det finns när man arbetar med pedagogisk dokumentation?

